

Kirjallinen kysymys KK 50/2020 vp

Leena Meri ps

Kirjallinen kysymys lastensuojelusta

Eduskunnan puhemiehelle

Hallitusohjelmassa nostetaan esille lastensuojelun kehittämistarpeita.

Uusi lastensuojelulaki tuli voimaan vuoden 2020 alusta. Laki sisältää erityisesti lapsen itsemääräämisoikeutta korostavia asioita, ja trendi onkin kääntynyt siihen suuntaan, että lastensuojelussa lähestytään asioita ensisijaisesti lapsen oikeuksien kautta.

Lakia lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta muutettiin äskettäin niin, että lapselle voidaan vahvistaa tapaamisoikeus (LHL 9 c §) myös muulle kuin lapsen biologiselle vanhemmalle.

Lakivaliokunta lausui mainitun lain eduskuntakäsittelyssä, että merkittävin kriteeri tapaamisoikeuden vahvistamiselle on lapsen ja hakijan läheinen suhde. Valiokunnan perusteluissa todetaan seuraavaa: "Valiokunta kiinnittää huomiota erityisesti esityksen perustelulausumaan lapsen ja tapaamisen vahvistamista haluavan henkilön aiemmasta asumisesta samassa taloudessa. Sijaisvanhempien ja uusperheiden tilanteissa vaatimus on ymmärrettävä, mutta isovanhemmat asuvat nykyisin harvoin lasten kanssa samassa taloudessa, vaikkakin lapsen ja isovanhempien välille on muutoin voinut muodostua erityisen läheinen suhde pitkän ajan kuluessa. Valiokunta katsookin, että erityisen läheisen henkilön määritelmä ei edellytä aiempaa asumista samassa taloudessa, vaikkakin sitä voidaan pitää yhtenä selkeimpänä tapana osoittaa henkilön ja lapsen suhteen erityistä läheisyyttä." (LaVM 12/2018 vp)

Lastensuojelulaki lähtee siitä, että ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle on selvitettävä lapselle läheisen ihmisen mahdollisuus ottaa lapsi luokseen asumaan (LSL 32.1§). Tästä näkökulmasta lähtevät myös Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeistukset. THL/lastensuojelun käsikirja/sijaishuoltoapaikan valinta: "*Lapselle pitää valita sijaishuoltopaikka, joka vastaa parhaiten juuri hänen tarpeisiinsa. Ensisijainen vaihtoehto on perhehoito. Jotta perhehoidolla pystytään vastaamaan mahdollisimman hyvin lapsen tarpeisiin, on tärkeää, että perhehoitajat saavat riittävästi tukea työhönsä. Jos sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti perhehoidossa tai muualla, lapsi sijoitetaan laitoshuoltoon. -- Sijaishuoltopaikkaa valittaessa lähtökohdiana pidetään lapsen etua ja tämän tarpeita. Tällöin keskeistä on selvittää, mikä sijaishuollon muoto parhaiten vastaa lapsen tarpeisiin. -- Pienille lapsille tavoitellaan ensisijaiseksi hoitopaikaksi sijaisperhettä. Myös isompien lasten kohdalla perhehoidon mahdollisuus selvitetään aina. Lastensuojelulain mukaan laitoshuoltoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti perhehoidossa tai muualla.*"

Kirjallinen kysymys KK 50/2020 vp

THL ohjeistaa myös hyvin selvästi, että ensisijainen sijoituspaikka on kartoitettava lapsen lähi-piiristä.

"Ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle on selvitettävä lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muutoin osallistua lapsen tukemiseen. Jos lapsi asuu toisen vanhempansa luona, on aiheellista selvittää sen vanhemman, jonka luona lapsi ei pääasiallisesti asu, mahdollisuudet osallistua lapsen tukemiseen. Läheisverkostoon voi kuulua muitakin ihmisiä kuin lapsen sukulaisia. Lapselle läheisiä henkilöitä voivat olla esimerkiksi kummit, naapurit tai hoitajat. Olennaista on selvittää lapsen oma kokemus siitä, ketkä ovat hänelle läheisiä ihmisiä. Läheisverkosto on kartoitettava. Sen voi jättää tekemättä, jos tilanne on kiireellinen tai on olemassa jokin muu perusteltu syy, jonka vuoksi kartoitusta ei tarvitse tehdä. Lapsen läheisverkoston kartoittamisella pyritään antamaan lapsen läheisille ihmisille mahdollisuus ottaa lapsi luokseen asumaan tai vähintäänkin olla lapsen tukena sijoituksen aikana. Läheissijaisvanhemmuuden onnistuminen voi edistää lapsen yhteyden säilymistä hänelle läheisiin ihmisiin ja sitä kautta vahvistaa lapsen jatkuvuuden tunnetta. Lapsen asumista ja sijoituspaikkaa koskeva asia on ratkaistava aina lapsen edun mukaisella tavalla. Lastensuojelulain esitöissä on esitetty, että läheisneuvonpito voi olla hyvä työmenetelmä läheisverkoston kartoittamiseksi. Läheisneuvonpidossa selvitetään, ketkä ovat osallistuneet lapsen arkeen ja huolenpitoon ja ketkä ovat lapselle merkityksellisiä ja turvallisia aikuisia. Näiden henkilöiden osallistuminen lapsen elämään on tärkeää lapsen siirtyessä omasta kodistaan kodin ulkopuoliseen sijoitukseen."

Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on korostanut ratkaisukäytännöissään, että huostaanotto on luonteeltaan väliaikainen toimenpide, että se on lopetettava niin pian kuin mahdollista ja että tavoite on perheen jälleenyhdistämisessä.

Lainsäädäntö ja annettu ohjeistus näyttävät olevan kunnossa, mutta käytännössä ne eivät toteudu näin hyvin. On ilmennyt, ettei läheiskartoitusta ole kunnolla tehty. Käytännössä sijoituksen tulisi toteutua siten, että lastensuojelussa selvitettäisiin aina ensisijaisesti lähisukulaisten mahdollisuus toimia sijaisperheenä.

Minuun on ollut yhteydessä perhe, jonka pieni lapsi (alle 3-vuotias) on sijoitettu perheen ulkopuoliseen sijaisperheeseen. Huostaanotto ja sijoitus tapahtui, kun lapsen vanhemmat olivat pyytäneet apua arkeen lapsen sairastellessa. Tilanteessa vanhemmat katsoivat, ettei isovanhempien mahdollisuutta toimia sijaisvanhempina eli läheisverkoston kartoitusta oikeastaan edes tehty. He katsoivat, että isovanhemmat eivät kelvanneet sijaisperheeksi, koska vastustivat huostaanottoa. Huostaanoton vastustaminen ei kuitenkaan saisi tarkoittaa sitä, että henkilöt eivät voisi toimia sijaisperheenä.

Ongelmista lastensuojelun läheiskartoituksen osalta ovat kertoneet minulle lapsiperheiden kanssa työskentelevät tukihenkilöt ja huostaanotettujen lasten isovanhemmat. Huostaanotoista ja lasten sijoituksista kodin ulkopuolelle on paljon tietoutta myös Kadotetut lapset -moniammatillisen työryhmän verkkosivuilla ja julkaisuissa.

Lisäksi Kadotetut lapset -moniammatillinen työryhmä on huolissaan siitä, että tutkimusten mukaan valtio ei tiedä, mitä sijaishuollossa oleville lapsille kuuluu ja että huostaanotto puretaan harvoin. Lapset katoavat sekä läheisiltään että viranomaisilta.

Kirjallinen kysymys KK 50/2020 vp

THL:n tekemän tutkimuksen mukaan vuonna 2018 kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä oli 18 544, mikä tarkoittaa, että kasvua edelliseen vuoteen on 2,6 %. 31.12.2018 huostassa oli 9 533 lasta, joista noin puolet oli perhehoidossa. Tutkimuksen mukaan perhehoitoon sijoitetuista lapsista vain 13,1 prosenttia (689) oli sijoitettu sukulais- tai läheisperheisiin. Kadotetut lapset -moniammatillinen työryhmä kertoo myös, että sijaishuollossa elää lapsia, joiden yhteydenpito vanhempiin, isovanhempiin ja muihin läheisiin on lastensuojeluviranomaisen toimesta joko kokonaan katkaistu tai sitä on muutoin rajoitettu ankarasti.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Onko ministeriössä tehty selvitystä tai ollaanko selvitystä tekemässä siitä, miten läheisverkostokartoitus käytännössä toteutuu ja onko esimerkiksi isovanhemmilla tosiasiallinen mahdollisuus päästä sijaisperheeksi ja

mihin toimiin asianomainen ministeri ryhtyy, jotta lain edellyttämä läheisverkostokartoitus toteutuu käytännössä ja antaa lähisukulaisille paremmin mahdollisuuden toimia sijaisperheinä?

Helsingissä 14.2.2020

Leena Meri ps